

I forgot

OXANA SANKOVA

Moeders en dochters - de Russische versie

Pieter T'Jonck

Gezien op 03 augustus 2021
Basisschool Kroonlaan, Oostende
TAZ 2021

Oxana Sankova blikt in 'I forgot' terug op een jeugd die ze verdrong toen ze eerst als actrice in Moskou en later als regiestudent in Brussel een nieuw leven begon. Ze doet het met een bijzondere mengeling van humor, zelfspot en zelfkritiek. Bijna terloops toont ze daarbij hoe ideologie machten en overheden mensen klein houden. Niet als spijtig neveneffect van een beleid, maar met opzet.

04 AUGUSTUS 2021

De afgelopen dagen merkte ik door het barre zomerweer dat het niet zo gemakkelijk is om je aandacht bij een voorstelling te houden als de kou in je botten kruipt. Het speelde me bij 'I forgot' ook weer parten. Dat ongemak bracht het me echter ook dichter bij waar dit stuk over gaat.

Oxana Sankova laat twee actrices in de huid van haarzelf en haar moeder kruipen, maar de absolute hoofdrol in het stuk is weggelegd voor een gammele constructie die haar ouderlijk, of juister: moederlijk, huis voorstelt. Het staat opgesteld op de speelplaats van een basisschool aan de Kroonlaan, in een buitenwijk van Oostende.

De installatie zou zo van de hand van Ilja Kabakov kunnen zijn. Met afgedankte deuren, een tafel, wrakhout, pleister en verf timmerde Sankova een labyrintisch, piepklein huisje in elkaar. Je denkt er meteen lekkende daken, piepende scharnieren en tochtige ramen bij. In één nis wacht een stapel aardappelen. Armenvoedsel. Voor het huis: een veld zwarte aarde dat geen vruchten draagt, op een zielig boompje in een grote pot na. Tegen één muur van de speelplaats, ver weg van het huis, staat nog een bouwseltje: het toilet.

Penibele leefomstandigheden, dat is zeker. Het stuk zal laten zien hoe die niet alleen wogen op de verhouding tussen moeder en dochter Sankova, maar vooral op hun kansen in een vijandige wereld. Als je het al moeilijk hebt om je hoofd bij een voorstelling te houden omdat het een beetje fris is, hoe lastig moet het dan niet zijn je leven tot een 'succes' te maken als het al kommer en kwel is. Hoe slim en voorzienig kan je zijn als je de hele dag piekert over wat je 's avonds te eten

zal hebben en hoe je vreemden buiten de deur houdt? Hoeveel liefde kan je dan nog voor elkaar opbrengen?

Als het publiek binnenkomt huppelen twee jonge meiden, Nona Buhrs en Katrijn De Cooman, uitgelaten rond het bouwsel, onder het toezien van een iets oudere vrouw. Ze is sjofel gekleed in een zwarte harembroek en een groen hemd. De twee jonge meiden melden lacherig dat zij niet Oxana Sankova zijn, dus moet het wel die oudere vrouw zijn. Die bevestigt dat meteen. Zij is de regisseur, zij is Oxana Sankova, en ze gaat het verhaal vertellen van haar jeugd in dat huis.

'Het is documentair theater', voegt ze er later aan toe. Dat lijkt wat bezijden de waarheid, want het gaat toch vooral over háár herinneringen, niet over een 'ware toedracht'. Dat blijkt al uit het feit dat haar twee actrices geen onderscheiden rollen spelen, maar zo verward en door elkaar moeder en dochter vertolken dat je vaak niet meer kan volgen. Alsof die twee personages geregeld versmolten raakten in Sankova's hoofd -wat op het einde van het stuk ook blijkt.

In de laatste momenten krijgt dit stuk -alle miserie ten spijt- een ongewone poëtische kracht

Het verhaal begint met een ramp. Sankova leest een brief voor. Eerst in het Russisch, daarna in het Engels, met een zwaar Oost-Europees accent. Het is een officiële klacht van haar moeder dat haar huis op een haar na met de grond gelijk gemaakt werd. Blijkt dat in Samara, een stad op zo'n 100 km van Moskou, de gentrificatie na de val van de Muur leidde tot de vernieling van de armelijke buurten met houten huizen in het centrum om plaats te ruimen voor chique flatgebouwen. Maar Sankova's moeder hield koppig stand. De afbreker kan er met zijn hoofd niet bij hoe je in zo'n krot zou willen of kunnen leven.

Daarna geeft Sankova haar actrices aanwijzingen: ze moeten tonen hoe het huis ineens zat. Dat levert hilarische scènes op: het bouwsel is zo krap van maat dat de twee elkaar daarbij noodgedwongen (maar vaak ook met opzet) vertrappelen en in de weg zitten. Bij De Cooman zie je later zelfs de talloze blauwe plekken op haar benen die daarvan het gevolg zijn. Het is het begin van een lange reeks scènes waarin de conflicten tussen een nogal fantasierijke dochter en een zorgelijke moeder ten top gevoerd worden. Daar zitten briljante vondsten bij, zoals het moment dat de moeder haar seksueel ontluikende dochter bespiedt terwijl die haar vagina (hier voorgesteld door een opengesneden pompelmoes) onderzoekt. Met de nodige scheldpartijen als gevolg.

Het lachen vergaat je echter ook vaak, vooral naar het einde toe, als de moeder alleen achterblijft in het huis, en verzinkt in paranoïde gedachten. Op dat moment neemt Sankova zelf weer het woord: met een hark als pseudo-luchtgitaar zingt ze over het leven in Rusland voor en na de val van de Muur, met als refrein de weerkerende vraag: 'Who's the fool now?' Wie heeft in dit land wie bedrogen? Welke vooruitgang of ideologie is gerechtvaardigd als ze simpele mensen zo vertrappelt?

In de laatste momenten krijgt dit stuk -alle miserie ten spijt- een ongewone poëtische kracht. De twee actrices liggen in de kelder van het huis, naast elkaar, met verstrengelde hoofden. Met hun handen krauwen ze in elkaars haar, alsof

het hun eigen haar was. Innigheid, vertrouwdheid zegt het beeld. Hun woorden spreken dat echter tegen: ze verwensen elkaar -op zachte toon- naar de hel en nog verder de verdoemenis in. Ze haten elkaar in woorden zo hartsgrondig dat ze er geen woorden meer voor vinden, behalve dan, uiteindelijk, dat ze elkaar graag zien.

Een beeld dat zo direct en overtuigend vertelt over de complexe haat-liefde verhouding tussen moeder en dochter is een zeldzaam cadeau. Ze leven hetzelfde leven, maar ze kijken er anders naar. Het kind met de vanzelfsprekende eis op totale aandacht en voorzienigheid. De moeder die dat wel zou willen, maar niet kan. Omdat ze haar aandacht teveel moet verdelen. Over haar eigen overleven en dat van haar kind, maar ook haar eigen verlangens en die van haar kind. Omdat dat kind tegelijk deel is van haar verlangen en hinderpaal, omdat ze zelf ook gekoesterd wil worden en niet alleen koesteren. Omdat daar allemaal niet genoeg tijd voor is, want altijd weer is er die strijd om de eindjes aan elkaar te knopen.

Die finale boodschap stemt tot nadenken. Weinigen leven hier in de erbarmelijke Russische omstandigheden, maar voor een aanzienlijk deel van de Belgen, voor allen die nauwelijks rondkomen, moet dit maar al te herkenbaar zijn. Wat Sankova ons doet begrijpen is het niet helpt om zo'n mensen te berispen en te 'activeren'. Je moet ze eerst middelen geven om op eigen vleugels verder te raken. Niet iedereen heeft immers het sterke overlevingsinstinct, de fantasie en het talent van iemand als Oxana Sankova.

'I forgot' is geen 'perfecte' voorstelling. De dramaturgie en de tijdsregie is daarvoor te ongelijk. Maar ze bevat wel buitengewone beelden van een grote psychologische finesse. 'We Russians, we have this Stanislavski school' zegt Sankova in het begin vol zelfspot. Maar die 'school' rendeert hier volop.

Het is daarom dubbel jammer dat de voorstelling in het Engels gebracht wordt. Waarom, Joost mag het weten, want je merkt af en toe dat Sankova ook Nederlands spreekt. Zou dat nog slechter kunnen zijn dan haar schabouwelijke Engels? (Dat is overigens geen verwijt, want zij is nu eenmaal geen 'native speaker').

Maar van Belgische en Nederlandse acteurs die het Engels verkrachten omdat ze zo nodig internationaal willen doen heb ik mijn buik vol, zeker als het gevolg is dat een exclusief Nederlandstalig publiek niet meer kan volgen. Voor wie denken ze dan te spelen? Voor een hypothetisch publiek op Leicester Square of Broadway? Komaan! Theater is (onder meer) taal, en het internationaal kreupel steenkolenengels dat onze podia teistert is dat niet. Weg ermee!